№ 196 Նոյեմբերի 6 (18) 1880 Նոյեմբերի 6 (18) № 196

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլ, կէս տարվանը 6 ռուբլ:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Օտարաբաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшака»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի եւ տօն օրերից)

Ցայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Ցայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՊՐԻԿԱԶԸ ՄԵԾ Իշխան Փոխարքայի թոյլատուութեամբ 1880 թուականի Նոյեմբերի 1-ից մուտքերին տալիս է հետեւեալ %:

1) Անժամանակ մուտքերին այսինքն մինչև պահանջելը. 4%
2) Մէկ, երկու և երեք տարով 4½%
3) Չորս և հինգ տարով 5%
4) Վեցից մինչև տասերկու տարով 5½%
5) Տասերկու տարուց աւելի 6%

Պրիկազը ընդունում է մուտքեր Ռուսաստանի բոլոր տեղերից, վարչական հիմնարկութիւններից, պաշտօնեաներից և մասնաւոր անձինքներից, վանքերից, եկեղեցիներից, քաղաքային և գիւղական հասարակութիւններից: Մուտքերը ընդունվում են նոյնպէս և փոստայով ուղարկված մի յայտարարութեան հետ հասարակ թղթի վրա: Անժամանակ մուտքերը մասնաւոր անձինքներից ընդունվում են 50 ր. ոչ պակաս, իսկ կառավարութենից 30 ր. ոչ պակաս իւրաքանչիւր անգամ: Ժամանակաւոր մուտքերը այլապէս չեն ընդունվում, եթէ ոչ գումարատիրոջ, կամ մուտքը յանձնողի անունով, իսկ անժամանակ մուտքերը կարող են լինել կամ անանուն, կամ մոցնողի անունով: Մուտքերը ցանկացողներին նոյն օրը կը վերադարձնվեն: Աւելի մանրամասն պայմանները մուտքերը ընդունելու և վերադարձնելու մասին յայտնված են 941 յօդ. XIII բաժնի հրատարակութիւն 1857 թ. և 1863 թ. կանոնադրութեան Կովկասեան Պրիկազի:

2—3

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Զաջողվեցաւ:—Ներքին տեսութիւն: Նամակ Բագուից: Նամակ Մարդասայից: Նամակ Եկատերինոդարից:—Արտաքին տեսութիւն: Ազգային ներքին վիճակը: Աբանական միութիւն: Բուլգարիա:—«Մշակի» հեռագիրներ:—Յայտարարութիւններ:

ՁԱՋՈՂՎԵՑԱՒ

Թիւրքիան սխալվեց իր հաշիւների մէջ. նրան չաջողվեցաւ ունենալ իր ասիական նահանգների մօտ մի անկախ Քիւրդիստան: Ինչպէս հաղորդում են, քիւրդերը, որոնք ապստամբվեցան Պարսկաստանում, այժմ սաստիկ ջարդվում են պարսիկ զօրքերից:

Արեւի Թիւրքիայի նպատակը հետեւեալն էր:

Որովհետև Ձէյնօգօրիայի և Յունաստանի խնդրից յետոյ վաղ թէ ուշ պէտք է յարուցվի և Հայաստանի խնդիրը, Թիւրքիան մտածեց որ լաւ է ունենալ մի անկախ, զօրեղ Քիւրդիստան, որի վայրերի բնակիչները հարկաւոր ժամանակ արշաւանքներ գործէին Հայաստանի վրա, աւելին այդ երկիրը և այդպիսով, երբ Եւրոպան կը սկսի խոսել Հայաստանի վրա, Թիւրքիան կը պատասխանի որ այլ ևս Հայաստանում հայեր չը կան: Բայց որովհետև այդ տեսակ քրդական երկիր անյարմար և Եւրոպայի աչքում կասկածաւոր կերևար կազմել նոյն իսկ ասիական Թիւրքիայի սահմանների մէջ, Ռ. Դուռը մտածեց այդ քրդական միութեան կենտրոնը կազմել իր սահմաններից դուրս, Պարսկաստանում, որտեղից բարբարոս քրդերին հեշտ կը լինի միշտ արշաւանքներ գործել Հայաստանի վրա:

Բայց բաղդատորապէս Ռ. Դուռը սխալվեց իր հաշիւների մէջ. նա հաւատացած էր որ իր համար ատելի Պարսկաստանը այնքան թոյլ է, այնքան քիչ զօրք ունի, որ անկարող կը լինի զսպել քրդերին:

Այժմ հակառակը պատահեց. քրդերը ոչ թէ միայն ջարդվեցին, բայց և շէյխ Իբադուլլահը փոսնդի մէջն է գտնվում պարսիկների ձեռքը գերի ընկնելու:

Այդպիսով Թիւրքաց Հայաստանը երկար ժամանակ ազատված կը լինի քիւրդերի հարբատահարութիւններից, որովհետև Պարսկաստանի մէջ ապստամբված և այժմ ջարդված քիւրդերի մեծ մասը Թիւրքաց Հայաստանից եկած քրդեր էին:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳԻՒԻՑ

25 հոկտեմբերի

Մեր լրագրութեան մէջ եթէ օ՛չ ամենևին, գոնէ շատ քիչ են պատահում յօդուածներ առհասարակ մշակների դրութեան առթիւ: Մինչև անցեալ տարի և, եթէ չեմ սխալվում, այս տարվայ սկզբում „Մշակի“ էջերում երևեցան մի քանի յօդուածներ Մոսկվայից գրված, որոնց հեղինակը, պ. Ն. Բրեկանցը, հասարակութեան ուշադրութիւնը դարձնելով Կովկասի մշակ դասի անմխանձելի դրութեան վրա, առաջարկել էր մինչև անգամ հիմնել Կովկասի զանազան քաղաքներում այնպիսի ընկերութիւններ, որոնց նպատակը լիներ մշակների գոնէ անտեսական դրութեան բարւոքումն: Բայց, գիրադրաբար այդ կարևոր առաջարկութիւնը մնաց ինչպէս ասում են «ձայն բարբառոյ յանապատի», նա՛ արձագանք չը գտաւ, օ՛չ հասարակութեան և օ՛չ էլ, պէտք է խոստովանած, հայ լրագրութեան կողմից: Իսկ պ. Բրեկանցը երևի յուսահատվելով, դատապարտեց իրան լռութեան: Ավաղն մի այդպիսի կարևոր հարցով զբաղվելը անհրաժեշտ է, եթէ աչքի առաջ առնենք մշակների, մանաւանդ գաւառական քաղաքներում բանող մշակների ներկայ սարսափելի վիճակը: Ձը գիտեմ գուցէ ուրիշ տեղ, ուրիշ քաղաքներում մշակ դասի կեանքը բարւոք է, բայց Բագուի մշակների կեանքը կարելի է ամենադառն և ողբալի համարել: Բագուի Անդրկովկասի այդ, եթէ չեմ սխալվում, առաջին արդիւնաբերող քաղաքի մէջ այժմ կենտրոնացած է մեծ քանակութիւն մշակների, որոնք մեծ մասամբ բանում են նաւթային գործարաններում, իսկ փոքր մասամբ բեռնակիրներ են: Մարդ քարացած սիրտ պէտք է ունենայ որ անտարբեր մնայ տեսնելով վշտերը, տանջանքները, այն հաղածանքը, որ կրում են գործարաններում բանող մշակները իրանց թշուառ գոյութիւնը շարունակելու համար: Այդ գործարաններում մշակների բանելու համար նշանակված չէ մի որոշ ժամանակ: Կան այնպիսի գործարաններ, որոնց տերերը իրանց շահերի համար անգթութեամբ ստիպում են նրանց գործել օրը 20 ժամ, մինչև անգամ եւրոպական գործարաններում մշակները բանում են օրական ոչ աւելի քան 10 ժամ և դեռ այդ էլ շատ է համարվում: Օրական քսան ժամ գործելով և ապրելով խոնաւ բնակարաններում, կեղտակալով անանուղ կերակուրներով, մշակը ի հարկէ, մի կարճ միջոցում կարող է կորցնել իր առողջութիւնը և այդ այդպէս էլ պատահում է: Նայեցէք առաջին օրը, երբ նա ոտ է դնում գործարանը, որքան առողջ և զուարթ է նրա դէմքը, որքան վստահ նրա քայլուածքը, բայց նայեցէք թէ նա որքան փոխվել է երկու կամ երեք ամիս գործարանում բանելուց յետոյ: Նրա երեսը իր առաջվայ զուարթութիւնը, կարմրութիւնը կորցրել է արդէն, նրա աչքերը խորն են ընկել, երեսի ոսկորները դուրս են ցցվել: Բայց նա այդ բոլորի փոխարէն ի՛նչ վարձ է ստանում գործարանատիրոջից, ոչինչ, ամենաչնչին վարձ, ամենայն maximum 16 մանէթ, իսկ minimum 10 մանէթ, այն էլ հազար տեսակ արհամարհանքների, հայհոյանքների և շատ ժամանակ թակի ու ծեծի հետ: Այդ այն մշակին, որը համարձակվել է իր տիրոջ հրամանից դեթ մազի չափ շեղվել այդպիսի դէպքերում: Նոյ խոհեմութիւն կանի եթէ չերևայ, եթէ ոչ գործարանատիրոջ կամ նրա հաւատարիմ գործակատարի անանձ լեզուն չի գադարի հազար ու մի անվայել ու կեղտոտ հայհոյանքներով վիրաւորել ոչ միայն նրա անձնասրութիւնը, այլ և նրա անմեղ բնտանիքը, ծնողները և մինչև անգամ նրա մեռելներին ևս չի խնայի: Գործարանում հրդեհ է պատահում, մշակին են մեղադրում, գործարանում մէկ բան է կորչում, մշակն է գողութեան կասկածանքի տակ ընկնում, վերջապէս ամենայն մի քայլում, ամենքի յանցանքի համար մշակն է պատասխանատու, նա է ենթարկվում հալածանքի: Այդպէս են վարվում այդ անբաղդ և միանգամայն թշուառ ալարածների հետ անխիղճ թէ հայ, թէ թուրք և թէ ռուս գործարանատէրերը: Հայ մշակը առաջին դէպքում կարծում է թէ նա կարող է ապահով լինել հայ գործարանատիրոջ մօտ, բայց նա չարաչար սխալված է համարում իրան, կրթ տեսնում է, որ իր արիւնակիցը ևս այնպէս կոշտ, կապիտ և անխիղճ է վարվում, ինչպէս գուցէ չէլ վարվի նրա հետ պլաղցին: Հոգ չէ. թո՛ղ մշակը հարստահարվի, թո՛ղ նրա թշուառ կեանքը մաշվի, միայն թէ իր տիրոջ անյատակ անգուկը հարստութիւնով լցնելու համար գիշեր ու ցերեկ, ժամանակ ու անժամանակ գործէ: Փոյթ չէ գործարանատէրին, թէ նրա մշակները բնակվում են այնպիսի բնակարաններում, ուր միայն խոզերը կարող են բնակվել, փոյթ չէ թէ նրանք հիւանդանում են, գեղ չեն ճարում և այլն: Այդպիսի բաների համար մտածելը դուխը ցաւացնել չը գիտէ մեր գործարանատէրը, որովհետև նա իր պարտքը կատարած է համարում ամեան մշակների երեսին մի քանի մանէթ շպրտելով, այն էլ երբեմն մի քանի մանէթ շպրտելով, այն էլ